

Tien dagen die de wereld deden wankelen

Recensie door SKen Smilde

BRON: Website Jonge Historici, <http://www.jhsg.nl/recensie-john-reed-tien-dagen-wereld-deden-wankelen/>

Door Koen Smilde

Nu het jaar is aangebroken dat de Russische Revolutie zijn honderdste verjaardag viert, is het tijd voor het grote terugblikken. Uitgeverij Schokland brengt als deel veertien in de reeks Kritische Klassieken een nieuwe vertaling van *Tien dagen die de wereld deden wankelen*. Anders dan veel publicaties over de Oktoberrevolutie is dit boek niet het werk van een historicus, maar van een journalist. John Reed was ooggetuige van de turbulente gebeurtenissen en schreef een reportage voor toekomstige historici, die 'willen weten wat er in november 1917 in Petrograd gebeurde, wat de mensen bewoog en hoe hun leiders eruitzagen, spraken en handelden.' Dit streven resulteert in een waardevol document.

Toen Reed samen met zijn echtgenote Louise Bryant in september in Petrograd arriveerde was het land in beroering. Tsaar Nicholaas II had een paar maanden eerder het veld geruimd en een voorlopige regering onder leiding van Aleksandr Kerenski probeerde de orde te handhaven. Generaal Kornilov had in augustus geprobeerd een coup te plegen en talloze partijen wedijverden met elkaar om macht en invloed. De bevolking leed honger en was oorlogsmoe — de Eerste Wereldoorlog was zijn derde jaar ingegaan en dit begon zijn tol te eisen. Binnen deze constellatie wisten de bolsjewieken steeds meer voet aan de grond te krijgen met hun leuze 'Vrede! Land! Brood!'

Partijdigheid

Reed schetst een levendig beeld van alle ontwikkelingen. Van het einde de Voorlopige Regering tot aan het Boerengcongres, Reed bevindt zich altijd in de vuurlinie. Tijdens de 'bestorming' van het Winterpaleis loopt hij achter de soldaten aan die de ministers arresteren. Hij interviewt Trotski, luistert naar speeches van Lenin en reist naar Moskou om daar de gebeurtenissen te volgen. Met soms letterlijk gevaar voor eigen leven loopt hij achter de wereldgeschiedenis aan die zich voor hem uitrolt.

In zijn voorwoord schrijft Reed dat het gaat om 'geschiedenis zoals ik die beleefd heb' en dat hij gedurende de strijd niet onpartijdig was. Dit laatste is een understatement.

De bestorming van het Winterpaleis in Eisensteins Oktober. Volgens de overlevering raakte het gebouw zwaarder beschadigd door de werkzaamheden van de filmploeg dan tijdens de historische bestorming.

ment. Door heel het boek proef je de bewondering van Reed voor de bolsjewistische revolutionairen. Lenin staat, met Trotski aan zijn zijde, 'als een rots in de branding' en voortdurend benadrukt Reed het fatsoen van de bolsjewieken. Wanneer ze geweld gebruiken is dit een exces of het gevolg van een provocatie, vergoelijkningen die hij niet voor de tegenstanders van de communisten overheeft.

Eindeloze discussies

Doordat Reed zijn voorkeuren niet tracht te verbloemen, stoort zijn partijdigheid niet. In tegendeel, het stelt hem in staat dicht op de huid van zijn onderwerp te kruipen en in een levendig proza hierover te verhalen. Bovendien krijgt zijn werk nergens het ideologisch geladen schematische karakter van latere Sovjetpublicaties. Reed beschrijft het enthousiasme van de arbeiders en soldaten, maar laat ook onverbloemd zien dat een groot deel van de bevolking neutraal wenste te blijven of zich zelfs verzette. Na de machtsovername van de bolsjewieken, staken telefonisten, spoorwegbeamten en bankbedienden. Met geweld breken de communisten de weerstand. Ze moeten dit doen met behulp van ongeorganiseerde troepen soldaten, omdat de officieren overgelopen zijn naar de kant van de oude machthebbers.

Naast alle heroïek laat Reed zien dat de revolutie vooral bestond uit eindeloze discussies onder de linkse partijen. Lenin moet zijn kameraden overtuigen van de noodzaak de proletarische revolutie te ontketenen, de mensjewieken willen pas op verandering aansturen als de oorlog voorbij is en de sociaal-revolutionairen vrezen dat de bolsjewieken een toestand van complete anarchie creëren waarvan de contrarevolutionaire krachten zullen profiteren. Al deze partijen die over elkaar heen buitelen maken het lezen van *Tien dagen die de wereld deden wankelen* niet altijd even makkelijk. Zeker in de eerste twee hoofdstukken, waarin Reed de achtergrond van de revolutie schetst zorgt dit soms voor verwarring. Gelukkig bevat het boek een uitleg van Reed aan het begin en een uitstekend register die houvast geven. En zodra Reed uit de eerste hand begint te vertellen, wordt je als lezer meegezogen in de maalstroom van gebeurtenissen.

Compliment van Lenin

In 1918 keerde Reed terug naar de Verenigde Staten. Hij bracht stapels aantekeningen, pamfletten en aanplakbiljetten mee en naar verluidt schreef hij in tien dagen zijn boek. Het boek kreeg veel positieve reacties, niet in de laatste plaats van Lenin zelf, die het boek prees om zijn waarheidsgetrouwe schildering van de gebeurtenissen en het aan alle arbeiders van de wereld aanpreef. Filmmaker Sergej Eisenstein baseerde zijn wereldberoemde film *Oktober* uit 1928 op Reeds verslag. Onder Stalin werd het boek in de ban gedaan. Het sloot niet langer aan bij de 'officiële' versie van de Revolutie. In 1966 verscheen het bij de partijuitgeverij van de CPN voor het eerst in Nederlandse vertaling. Reed maakte dit alles, en ook het einde van de bloedige burgeroorlog die volgde op de Oktoberrevolutie, niet meer mee. Hij stierf in 1920 aan tyfus. Zijn lichaam werd bijgezet in de Kremlinmuur, waar de helden van de Sovjet-Unie begraven liggen.

Tien dagen die de wereld deden wankelen is een uniek document, dat op superieure wijze de sfeer van de revolutiedagen weet te vangen. Deze Schoklanduitgave is bovendien voorzien van uitstekend nawoord en de nieuwe vertaling leest soepel. Als er één boek is dat het verdient om in dit herdenkingsjaar gelezen te worden door historici, dan is het deze reportage.